

Első lépések a Dél-Alföld szisztematikus régészeti kutatásában

Kutatási projektek a két világháború közötti szegedi Archaeológiai Intézetben

Az egyetem régészeti intézete bekapcsolódik a régió régészeti kutatásába

A trianoni békeszerződést követően, az 1920-as évek első felétől egyre inkább fókuszba került az Alföld területe, és ezzel párhuzamosan jelentős lendületet vettek az Alföldre irányuló kutatások, melyeknek a bázisát elsősorban az alföldi egyetemek és különböző bizottságok, szervezetek adták. A szegedi egyetem munkatársaiban is felmerült az az igény, hogy a dél-alföldi régió szisztematikus tudományos kutatását megszervezzék. Az 1924-ben létrejövő Archaeológiai Intézet kezdetektől fogva kiemelt figyelmet szentelt ennek. Tevékenysége több irányba mutatott. Tervbe vette a különböző gyűjteményekben, múzeumokban már meglévő régészeti anyag nyilvántartásba vételét, feldolgozását, közzétételét, rendszeres tervásatások végzését. Az intézet fontosnak tartotta, hogy a térség múzeumainak (például a szentesi, szegedi) munkatársaikat is bevonják a munkába. Ehhez kapcsolódóan merült fel Buday Árpádban és Banner Jánosban már 1924-ben az a nagy ívű terv, hogy elkészítik a Dél-Alföld területén belül egy-egy régió/megye teljes körű régészeti topográfiáját. Az intézet 1928-ban Hódmezővásárhely városával, majd 1934-ben a Csanád vármegyei Történelmi és Régészeti Társulattal kötött megállapodásai eredményeképpen rendszeres anyagi támogatással egy-egy régió (Hódmezővásárhely határa, Csanád vármegye) módszeres kutatásának kezdetét neki.

Az intézet munkatársainak (Banner János, Buday Árpád) terepbejárása Magyarcsanak határában 1925-ben

A Dél-Alföld régészeti kutatásában szerepet játszó szervezetek/intézmények

Az intézet tevékenységét jelentősen segítették a Dél-Alföld általános kutatására létrehozott intézetek és bizottságok (Alföld-kutató Bizottság, Alföldi Tudományos Intézet), melyek egyrészt szervezeti keretet adtak a régészeti intézet munkálatainak, másrészt plusz anyagi forráshoz jutottak rajtuk keresztül.

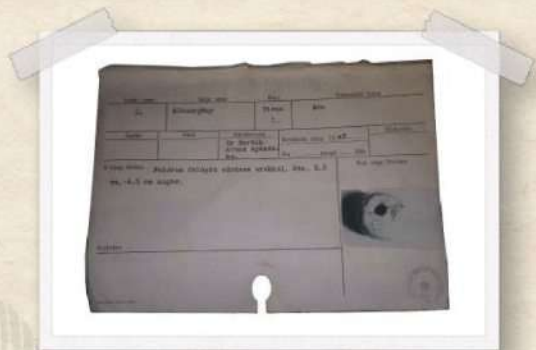

A hódmezővásárhelyi Toronyai János Múzeum épülete

Az intézet a térség régészeti kutatására gyakorolt hatása és befolyása az 1940-es évek első felétől növekedett meg jelentősebben. 1941-ben a közoktatásügyi minisztérium az Archaeológiai Intézet vezetője, Banner János inspirálására jóváhagyta az Alföldi Régészeti Kataszteri Intézet megszervezését. A Banner által vezetett intézet tevékenységének két fő eleme volt. Egyrészt a gyűjtemények régészeti anyagainak restaurálását, rendszerezését, leltározását végezték el, és a legtöbb esetben kiállítást is rendeztek. Ezzel párhuzamosan a gyűjtemény múzeumörvével elsajátították a műtárgyvédelem és a nyilvántartás alapvető munkafolyamatait. Másrészt a kataszteri intézet adatbázisát alapozták volna meg ezeknek a gyűjteményeknek a nyilvántartásával. Leírókartonon rögzítették a leletanyag adatait, rajzát és fotóját. Banner a kataszteri intézet kutatási eredményeinek közzétételére egy kiadványsorozatot hozott létre *Fontes rerum archaeologicarum Hungaricarum* címmel. Ebben – többek között – az általuk feldolgozott múzeumok régészeti gyűjteményeiből készített katalógusokat adták volna ki. A sorozatban azonban csak egyetlen kötet jelent meg, Banner régészeti bibliográfiája, melybe az 1783 és 1943 közötti időszak régészeti szakirodalmát gyűjtötte össze és rendszerezte. Ez a munka lényegében a Közép-Duna-medence régészeti bibliográfiája előfutárának tekinthető. Az intézet fennállása során a térségben több közgyűjteménnyel állt kapcsolatban (például a szentesi, a szegedi, a békési, a gyulai múzeum), amelyekre különböző mértékű hatást gyakorolt.

A makói múzeum „új” épülete az 1940-es években

A zombori múzeum régészeti gyűjteményének egyik tárgyáról készült leírókarton

Banner János és Bálint Alajos egy Makó környéki feltáráson

Hódmezővásárhely régészeti kutatása

Az egyik legjelentősebb rendszeres intézeti kutatás Hódmezővásárhely határában folyt. A helyi önkormányzattal 1928-ban kötött szerződés értelmében a város a határban folyó intézeti feltárásokat és az előkerült leletanyag feldolgozását anyagilag támogatta, ezzel párhuzamosan a leletek a hódmezővásárhelyi múzeum régészeti gyűjteményét alapozták meg. A város területén folyó intézeti feltárások egészen 1944 nyaráig folytak.

Részlet a zombori múzeum 1940-es években rendezett kiállításából

Csanád vármegye és Makó területének régészeti kutatása

Az intézet 1934-ben kapcsolódott be aktívan a megye régészeti kutatásába. A feltárások jelentős részét a makói kötődésű Bálint Alajos végezte egészen 1939-ig. Az ásatások során előkerült leletanyagot a régészeti intézetben dolgozták fel, és ugyanitt tárolták 1942-ig. Ekkor a vármegye egy külön épületet vásárolt a közintézményei számára. Ez adott elsőként otthont a múzeum számára is, ahol a leletanyag elhelyezésére a kor kívánalmainak abszolút megfelelő helyiségeket, berendezést alakítottak ki.

Délvidéki régészeti kutatások

A régészeti intézet 1943-ban kezdte meg a délvidéki (vajdasági) kutatásait. Ennek keretében ásatásokat végeztek a térségben, a zombori Bácskai Múzeum régészeti gyűjteményét rendszerezték, restaurálták, vették nyilvántartásba, cédulakatalógust és leírókartont készítettek a leletekről, valamint régészeti kiállítást szerveztek a leletanyagból. A zombori múzeum rendszerezését követően a Bácska teljes területén fellelhető összes régészeti gyűjteményt szerették volna feldolgozni. A történelem azonban közbeszólt, és ezek a nagyszabású tervek megdőlték.

„Egyetemünk régészeti feladatai”

Banner János egy 1944-es tanulmányában értekezett arról, hogy mi az egyetem feladata a régészeti kutatásban, és mi különbözik a múzeumok feladataitól a tevékenysége. Ő úgy fogalmazta meg, hogy a múzeum fő feladata az anyag összegyűjtése, míg az egyetemnek a tudományos feldolgozás, és egy-egy régió vagy korszak régészeti anyagából történő szintézis elkészítése. Nyilván ma már számos ponton lehet vitatni Banner véleményét, de az intézet két évtizedes munkássága jól mutatja, hogy ennél jóval többet vállalt magára a dél-alföldi régészeti kutatás terén. A szintézisek mellett a régió régészeti feltárásaiban, az egyes gyűjtemények múzeummá történő formálásában is jelentős szerepe volt, valamint gyűjtemények rendszerezésében, nyilvántartásában, a közművelődésben.

A háború viharai az Alföldi Régészeti Kataszteri Intézetet és az Alföldi Tudományos Intézetet elsodorták, majd az 1950-es évek elején a Régészeti Intézetet is megszüntették, ezzel véget ért a dél-alföldi régészeti kutatások egyik legvirágzóbb időszaka.

Banner János a hódmezővásárhelyi-kotacparti neolitikus telep feltárásián 1933-ban